

TOOME TOLMELDAJAD TAGASI AEDA

EESTI LÕODUS

Populaarteaduslik ajakiri. Ilmunud 1933. aastast. 6,90 €

Märts-aprill 2/2024

LINNAAIAD

on ootamatult
liigirikkad

MUST-TOONEKURG

PESAKAAMERATE
VALGUSES

PARASIIDID

ohustavad inimest
ja koduloomi

ELURIKKUS

meie ümber

9 770131 586018

- 2 TOIMETAJA VEERG:**
KATRE PALO
- 3 SÕNUMID**
- 8 UUS ALGATUS:**
Kuidas vähendada
maaparanduse mõju
keskkonnale ja elustikute?
- 10 SEIK:** Rähni aeg talvel kulub
sepikojas. JUHANI PÜTTSEPP
- 12 RÄNDLINNUD SAABUVAD**
- 14 GENEETILINE MITMEKESISUS:**
Millest pajatavad niidutaimede
geneetilised mustrid?
IRIS REINULA ja TSIPE AAVIK
kirjeldavad esmapilgul varjatud
elurikkust, mis väljendub
geneetilises varieeruvuses
liikide sees
- 22 ELURIKKUS LINNAS:** Linnaaiad
ja nende asukad ökomureajastul
VELJO RUNNEL, MAIE KIISEL, RIIN
MAGNUS, NELLY MÄEKIVI ja
VILLU SOON vaatlevad
eraaedade liigirohkust Tartu
aedade näitel: kuidas aiapidajad
suhtuvad elurikkusesse ja kas
nad kannavad selle eest hoolet
- 28 TEGUTSE TEADLIKULT:** Kutsu
tolmeldajad aeda ja põllule
MARTIN TIKK annab nõu,
mismoodi parandada
tolmeldajate elutingimusi:
rohkem õitsevaid taimi ja
paremaid pesitsustingimusi!
- 32 MUST-TOONEKURG:** Karl II ja
tema printsess
ANNE VAN DEN BERGHE annab
piltdi Eesti must-toonekurgede
pesakaamerates nähtust:
vaatajate lemmikuks kujunenud
lindude elu kipub lõppema
õnnetult
- 38 LOODUSKAITSE AJALUGU:**
Pärimuslood ja looduskaitse
usaldusmeeste töös
Kaja Lotman meenutab August
Hiiemäe elu ja tegevust,
ennekõike tema püüdu hoida
enne teist maailmasõda alles
Matsalu lahe ümbruse
rändrahnud ja muistised

Foto: Erge Jägela

- 42 TEADUSLUGU:** Eesti
looduseuurijate seltsi
mükoloogiaühing: 60 aastat
seeneuurijate sümbioosi
Kadri Pärtel tutvustab ühingu
juubeli puhul seeneuurijaid,
nende kevad- ja sügislaagreid ja
muud tegevust
- 48 INTERVJUU:** ANTS TULL: Eesti
elurikkuse hulka kuuluvad ka
erisugused parasiidid
- 54 POSTER:** Eesti Looduse
fotovõistluse Vikipeedia
peaauhind; KAUL NURM
- 56 SADA RIDA EESTI LOODUSEST:**
Kõik on kogu aeg olemas.
JAAN TOOTSEN
- 58 EESTI KIHELKONNAD:**
Karula: kõrgustik, kihelkond ja
rahvuspark
- 64 UUS LIIK:** Eestist on leitud
Põhja-Euroopale uus
villamesilaseliik
URMAS JÜRIVETE on määranud
Eestile ja laiema kogu
põhjapoolsele piirkonnale
seninägematu erakmesilase
- 68 TUNNE LOODUST:** Neli
lumikellukest, keda võid kohata
aias või aia taga
OTT LUUK annab nõu, kuidas
eristada varakevadisi õitsejaid
- 72 TEADUSLUGU:**
Georg Andreas Bruttan 200.
Eesti sambliku- ja
samblauurimise teerajaja
TIINA RANDLANE ja KAI VELLAK
hoiavad unustusse vajumast
olulist taimestiku- ja seenestiku-
uurijat, kelle teoseid ja kogutud
proove kasutatakse tänini
- 74 RAAMATUD**
- 76 IN MEMORIAM:**
ARNE KIVISTIK,
JAAN RANNAP,
JUTA-ELLEN HABERMAN,
REIN SALURI
- 78 LIHTNE KÜSIDA**
- 79 RISTSÕNA**
- 80 SÜNNIPÄEVAD**
- .....
- ESIKAANEL:**
Aed-lepalind
- Kaanefoto:
Remo
Savisaar
-

MEIE ELURIKAS LOODUS

Eesti kõnekäänd ütleb: „Vaata rikkust, maa usse ja oravaid täis.“ Nendest „ussidest“ ja „oravatest“ sel korral juttu teemegi: kevadnumbris on vaatluse all elurikkus meie ümber.

Kuigi looduskeskkonna tähtsusest oleks põhjust rääkida aasta ringi, on kevad selle teema jaoks kõige sobilikum. Talvine vaikne aeg on möödas ja liikide evolutsiooniline tung, mõte, et „elu tahab elamist“, võtab aina erksamad toonid.

Häälekalt ja toimekalt jäävad meile silma ja kõrvu linnud, kes on rändelt saabunud. Esimesed liigid naasevad juba veebruaris, aga kirjum seltskond jõuab järgemööda kohale märtsis, aprillis ja mais. Linde on lihtne vaadelda. Leidub liike, kelle välimus või laul on nii omapärane, et ei ole eriline vaev need endale selgeks teha. Peatume meiegi saabujatel ja meenutame, millal rändlinnud mullu pärale jõudsid.

Ornitofenoloogilist andmestikku sirvides jäi silma, et aina sagedamini näitab mõne rändlinnuliigi isend ennast juba südatalvel. Seda on lihtne selgitada: mahedate talvede tõttu ei näe vapramad linnud vajadust võtta ette pikk ja ohtlik rändetee, loodetakse siin hakkama saada. Fenoloogiliste vaatluste seisukohalt tekitavad nad aga nõutust: ega ometi juba rändelt tagasi? Näiteks nähti mullu jaanuaris linavästrikke ja valge-toonekurgi, kes olid jäänud paikseks. Vähem tuntud liik plüü oli kohal eriti vara, kuid teda saab siiski pidada rändavaks isendiks. Plüüd märgati mullu Pärnu kandis tegutsemas juba 26. märtsil, kuigi viimase kümne aasta keskmine esma saabumisaeg on alles 23. aprill.

Ühest rändlinnust, must-toonekurest, on meil üks kurb lugu jagada. Õigupoolest on selle loo tegelasi mitu. Lugu näitab ilmekalt, milline on lindude sigimiskäitumine; kohati on inimesel nende tegusid raske mõista. Kuna must-toonekurg on haruldane ja ohustatud liik, tunne tema käekäigu pärast suurt muret.

Elurikkuse käsitluses saavad ajakirjas palju tähelepanu ka mitmesugused tolmeldajad, kelle panus looduse toimimisse ja inimese eksistentsi on mõõtnatu. „Ussidest“ teeme otseses tähenduses samuti juttu. Usutluses parasitoloog Ants Tulliga on luubi all siseparasiidid, kes hea meelega elutseksid inimloomas, rääkimata muudest loomadest, sh meie lemmikute koertest-kassidest. Solkmed, paelussid jm sellised organismid on suuremale osale õõvastav teema. Ent paratamatult on nemadki osa elurikkusest. Saame loota isiklikule immuunsüsteemile ja eelkõige headele hügieeniharjumustele, et see osa loodusest meile palju tili ei teeks.

Foto: erakogu

Katri Palo

EESTI Loodus

75. aastakäik Nr 2, märts-aprill 2024

Toimetuse aadress:
Baeri maja, Veski 4, 51005 Tartu
e-post eestiloodus@loodusajakiri.ee

Peatoimetaja **Toomas Kukk**
toomas.kukk@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Katre Palo**
katre.palo@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Piret Pappel**
piret.pappel@loodusajakiri.ee

Keeletoimetaja **Monika Salo**
monika.salo@loodusajakiri.ee

Kujundaja **Raul Kask**
raul@ww.ee

Teabegraafika: **Andrei Kupjanski**

Makett: **Martin Mileiko** (Profimeedia)

Toimetuskolleegium:
Tiit Hennoste, Jüri Kaljundi, Toomas Kukk, Marju Kõivupuu, Ott Luuk, Lauri Mällo, Arko Olesk, Taavi Pae, Janika Ruusmaa, Irja Saar, Jaanus Terasmaa, Angelika Verš

Väljaandja: **MTÜ Loodusajakiri**
Rävala pst 10, 15042 Tallinn
www.loodusajakiri.ee
www.facebook.com/eestiloodus

Tegevjuht **Katre Palo**
610 4105, loodusajakiri@loodusajakiri.ee

Turundusjuht **Mariliis Kesküla**
501 0119, mariliis@loodusajakiri.ee

Reklaam: **Riho Kinks**
508 6690, riho.kinks@loodusajakiri.ee

Tellimine:
www.tellimine.ee/loodusajakirjad
617 7717, tellimine@expresspost.ee

Loe veebist:
Eesti Looduse värsked artiklid leiab ka veebist www.eestiloodus.ee

© MTÜ Loodusajakiri, Eesti Loodus®, 2024

Ajakiri ilmub keskkonnainvesteeringute keskuse rahastusel

Trükitud trükikojas Printall

Trükitoode
4041 0820

ISSN 0131-5862 (trükis)
ISSN 2228-3692 (võrguväljaanne)